

**Методичні рекомендації
щодо формування негативного ставлення суспільства
до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму**

За останні роки міжнародний тероризм став однією з найгостріших проблем країн світу. Терористичні акти - вбивства, поранення, викрадення, погрози та деякі інші акти насильства, які готуються організаціями і здійснюються окремими особами стосовно державних або громадських діячів, здавна чинять опір розвитку суспільства. Основою тероризму можуть бути політичні мотиви (залякування населення, послаблення державної влади, змушування до певних дій або фізичне ліквідування політичних супротивників), а також дії, що мотивуються релігійними переконаннями, помстою, користюлюбством, економічною конкуренцією або пов'язані з поведінкою психічно хворих людей. В таких випадках мова йдеться про екстремізм як різновид тероризму (від фр. *extremisme*, від лат. *extremus* - крайній) - прихильність крайніх поглядів, крайні заходи. Серед таких заходів можна відзначити провокацію заворушень, громадянську непокору, терористичні акції, методи партизанської війни. Найбільш радикально налаштовані екстремісти часто заперечують будь-які компроміси, переговори, угоди.

Всесвітня історія знає чимало злочинів: вбивство давньоримського диктатора Юлія Цезаря, Авраама Лінкольна. Лише у другій половині ХХ ст. жертвами терору стали: Генеральний секретар ООН Даг Гаммаршельд (1961), у США - президент Джон Кеннеді (1963), його брат, сенатор Роберт Кеннеді (1968), лідер боротьби за громадянські права Мартін Лютер Кінг (1968), в Індії - прем'єр-міністр Індіра Ганді (1984), її син, колишній прем'єр-міністр Раджів Ганді (1991), король Саудівської Аравії Фейсал (1975), прем'єр-міністр Швеції Улоф Пальме (1986), президент Єгипту Анвар Садат (1981), прем'єр-міністр Ізраїлю Іцхак Рабін (1995).

Кількість подібних терористичних актів різко збільшилась в останні роки ХХ століття у ряді країн світу - Росії, Йорданії, Ізраїлі, США та ін.:

- 11 вересня 2001 року на території США відбулася серія терактів на Всесвітній торговий центр і Пентагон, внаслідок чого загинуло 2 749 людей;
- 23 - 26 жовтня 2002 року - терористична акція в Москві (трагедія Норд-Осту), під час якої 40 бойовиків на чолі з Мовсаром Бараєвим захопило близько 800 глядачів мюзіклу «Норд-Ост» в будинку Театрального центру на Дубровці. В результаті антитерористичної операції були знищені усі терористи, але призвело до загибелі близько 130 заручників.

В Україні діє низка міжнародних угод, у яких юридично визначені деякі види тероризму і передбачаються заходи боротьби з ними.

Одним із засобів вирішення питання забезпечення і дотримання законодавства у боротьбі з тероризмом та екстремізмом є правотворча діяльність української держави. Конституція України, Закони України "Про боротьбу з тероризмом", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про боротьбу з корупцією", "Про міліцію", "Про Службу безпеки України", "Про державну податкову службу України", "Про прокуратуру", "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними", Указ Президента "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України", Положення "Про національне центральне бюро Інтерполу", затверджене постановою Кабінету Міністрів України, акти центральних органів виконавчої влади відповідного змісту, спрямовані на захист прав та інтересів громадян України від терористичної загрози.

Статтю 258 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за здійснення терористичного акту, розкрито зміст терористичного акту, визначено відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній.

В Україні оперативну роботу з боротьби проти тероризму проводять підрозділи Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства оборони та ін. Для ліквідації терористичних організацій та знешкодження окремих терористів використовуються структури відомчої безпеки та охорони.

Захистити себе від небезпеки погроз, в тому числі і від терористичної діяльності, – це бажання кожної людини. Всі навчальні дисципліни сприяють гармонійному розвитку людини зокрема і суспільства в цілому на шляху побудови правової, демократичної держави. При цьому провідне завдання у формуванні сучасного рівня культури безпеки життєдіяльності належить предмету "Основи здоров'я". Його вивчення надає учням знання і вміння безпечної поведінки в повсякденному житті, у небезпечних і надзвичайних ситуаціях, в тому числі і під час загрози терористичного акту.

Але є й інша небезпека: потрапити в мережу терористичної організації, стати виконавцем злочинних дій. Щоб уникнути цього, потрібно усвідомлювати наслідки своїх вчинків і дій, дбати про особисту безпеку та безпеку оточуючих людей. Зрозуміло, що кожен хоче, щоб помилок у житті було якомога менше, але для цього потрібно знати і дотримуватися певних цінностей, які допоможуть побудувати щасливе життя:

- прагнення до правди і справедливості;
- любов до Батьківщини;
- турбота про життя та здоров'я;
- повага до традицій свого та інших народів;
- здатність до праці та самодисципліни;
- чесність та гідність;
- миролюбність і доброзичливість.

На імовірність залучення людини до терористичної діяльності можуть впливати ряд його особистих якостей:

- психологічна неврівноваженість;
- недотримання норм здорового способу життя, наявність шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю та наркотичних засобів);
- невміння будувати свої стосунки з оточуючими людьми;
- наявність протиріч у поглядах, цінностях, відсутність чітко сформованої мети в житті.

Тому головними завданнями закладів освіти є:

- розробка змістовних засад запобігання проявам насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді;
- удосконалення нормативних засад запобігання проявам насильства та екстремізму в молодіжному середовищі;
- формування толерантності та запобігання проявам ксенофобії в молодіжному середовищі;
- усунення перешкод у взаємодії міліції, органів освіти та громадськості в процесі профілактики насильства серед неповнолітніх і молоді;
- спільна профілактична робота серед неповнолітніх;
- планування та координація профілактичної роботи освітніх закладів з особами, схильними до насильства й екстремізму;

- вивчення зарубіжного досвіду профілактики насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді.

Основними методами і формами реалізації завдань навчально-виховного процесу в закладах освіти є бесіди, лекції про історію, культуру, звичаї та культурні взаємозв'язки, літературу і мистецтво різних народів країн, диспути про культуру міжетнічних відносин. З питань формування негативного ставлення суспільства до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму виховання варто проводити виховні години, дискусії, засідання "круглих столів", прес-конференції, рольові (ділові) ігри, тренінги та ін. на теми: "Формування особистості в процесі стосунків з дорослими", "Стратегія поведінки підлітка в конфліктній ситуації з батьками", "Формування особистості в процесі стосунків з однолітками", "Конфліктні ситуації і шляхи їх розв'язання", "Взаємовідносини підлітка і суспільства. Правова відповідальність неповнолітніх", "Основні причини правопорушень", "Здоровий спосіб життя в системі антитерористичного виховання", "Кримінальна відповідальність за терористичну діяльність", "Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності".

Варто зазначити, педагоги мають створювати у закладах освіти атмосферу нетерпимості до проявів жорстокості, міжетнічної дискримінації, расизму та ксенофобії. Необхідно організовувати та проводити заходи, спрямовані на виховання толерантності, терпимості до іншого, миролюбності, доброзичливості, готовності допомагати іншим. Значних результатів у проведенні просвітницької роботи з означених питань можна і необхідно досягти за умови оптимального поєднання навчально-виховного процесу та позаурочної роботи.

Інформацію про проведення заходів рекомендуємо розмістити на шпальтах освітянських видань.

Рекомендована література

- Загальна декларація прав людини (Затверджена і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1943 року);
- Декларація про права дитини (Проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року);
- Концепція про права дитини (Схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року);
- Декларація про державний суверенітет України (Затверджена постановою Верховної Ради України від 16 липня 1990 року);
- Акт проголошення незалежності України (Затверджений постановою Верховної Ради України від 24 серпня 1991 року);
- Конституція України від 28 червня 1996 року;
- Закони України "Про боротьбу з тероризмом" від 20.03.2003, "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" від 30.06.1993, "Про боротьбу з корупцією" від 05.10.1995, "Про міліцію" від 20.12.1990, "Про Службу безпеки України" від 25.03.1992, "Про державну податкову службу України" від 04.12.1990, "Про прокуратуру" від 05.11.1991, "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" від 15.02.1995;
- Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (ст. 258, 259);
- Указ Президента № 492/2011 від 21.04.2011 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України";
- Положення "Про національне центральне бюро Інтерполу" (Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 N 220).
- Требин М.П. Тероризм в XXI веке. - Минск: Харвест, 2004. - 81 б с.

- Кожушко Е.П. Современный терроризм: Анализ основных направлений / Под общ. ред. А.Е.Тараса. - Минск: Харвест, 2000. - 448 с.
- Дикаев С.У. Террор, терроризм и преступления террористического характера. - СПб.: Изд-во Р.Асланова "Юридический центр Пресс", 2006.-464 с.
- Ольшанский Д.В. Психология терроризма. - СПб.: Питер, 2002. - 288 с.
- Василенко В.И. Терроризм как социально-политический феномен. Монография / Общ. ред. А.А.Прохожев. - М.: Изд-во РАГС, 2002. - 220 с.
- Дроздов О. Ставлення студентської молоді до тероризму // Соціальна психологія. – 2004. – № 1. – С. 91-100.